

International Journal of **Kannada** Research

www.kannadajournal.com

ISSN: 2454-5813

IJKR 2022; 8(4): 100-104

© 2022 IJKR

www.kannadajournal.com

Received: 21-08-2022

Accepted: 25-09-2022

ಡಾ. ಕೆ.ಸಿ. ಸುರೇಶ

ಸಹ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗ
ಕೆ.ಎಲ್.ಇ.ಸಂಸ್ಥೆಯ,
ಎಸ್.ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪ ಕಾಲೇಜು
ರಾಜಾಜಿನಗರ ೨ನೇ ಹಂತ,
ಕರ್ನಾಟಕ, ಭಾರತ

ನಾಗವರ್ಮನ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾದಂಬರಿ: ಸಂಸ್ಕೃತಿ

ಡಾ. ಕೆ.ಸಿ. ಸುರೇಶ

ಪೀಠಿಕೆ

ನಾಗವರ್ಮನ ಕಾದಂಬರಿಯು ಒಂದು ಅನುಪಮವಾದ ಪ್ರೇಮ ಕಥಾ ಕಾವ್ಯ. ಇದರಲ್ಲಿ ದೇವ, ಮಾನವ, ಗಂಧರ್ವರು, ಪಶು-ಪಕ್ಷಿಗಳು ಪಾತ್ರವಹಿಸಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಕಥಾ ಸೂತ್ರ ಮಾತ್ರ ಸರಳವಾಗಿಲ್ಲ. ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಾಪೀಡ-ಕಾದಂಬರಿಯರ ಪ್ರಣಯಕಥೆ ನಿರೂಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅದರ ಜೊತೆಗೆ ಪುಂಡರೀಕ-ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯರ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಣಯ ಕಥೆಯು ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಕಥಾನಾಯಕಿಯರಾದ ಕಾದಂಬರಿಯು ಗಂಧರ್ವ ಕನ್ಯೆ, ಮಹಾಶ್ವೇತೆ ಅಪ್ಸರೆ ಇವರಿಬ್ಬರು ದೇವ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು. ಇವರು ಇವಿವಾಹವಾದ ಪತಿಗಳು ಚಂದ್ರಾಪೀಡ ಮತ್ತು ಪುಂಡರೀಕರು ದೈವಾಂಶಸಂಭೂತರಾದರೂ ಮಾನವ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು. ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಶಾಪಗ್ರಸ್ಥರಾಗಿ ಜನ್ಮಾಂತರಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ತಮ್ಮ ಮನದನ್ನೆಯರ ಪಡೆಯುವ ಒಂದು ಅಪೂರ್ವವಾದ ಪ್ರಣಯಕಾವ್ಯ.

ಕಾದಂಬರಿಯು ಮಾನವ ಭಾವಗಳ ತೀವ್ರವಾದ ಚಿತ್ರಣದ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಅನಾವರಣದ ಜೊತೆ ಜೊತೆಗೆ ಭಾರತೀಯ ಅಥವಾ ಈ ನೆಲದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅನಾವರಣ ಮಾಡುವ ಕೃತಿ ಎಂದೇ ಭಾವಿಸಬಹುದು. ಕೌಟುಂಬಿಕ ಸಾಮರಸ್ಯ, ಸ್ಥಿರತೆ ಮತ್ತು ಭದ್ರತೆಗಳು ಮತ್ತು ಸಮಾಜದ ಮೂಲ ಸೆಲೆಯಾಗಿದೆ. ಗೃಹಜೀವನದ ಅಖಂಡತೆ, ಸ್ವಸ್ಥತೆ, ಪರಸ್ಪರ ನಿಷ್ಠೆ, ಸೌಹಾರ್ದತೆಯು ಕುಟುಂಬದ ಎಲ್ಲ ಸದಸ್ಯರಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಬೇಕೆನ್ನುವ ಮೂಲಭೂತ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯು ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರತೀಕ. ತಂದೆ-ಮಕ್ಕಳ, ಪತಿ-ಪತ್ನಿಯರ, ಅತ್ತೆ-ಸೊಸೆಯರ, ಸ್ವಾಮಿ-ಸೇವಕರ ಮತ್ತು ಇತರರ ನಡುವೆ ಇರಬೇಕಾದ ಅನ್ಯೋನ್ಯತೆ, ಪ್ರೀತಿ-ವಿಶ್ವಾಸಗಳು ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಮಡುಗಟ್ಟಿವೆ. ಹಿರಿಯರಿಗೆ ಕಿರಿಯರಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಪ್ರೀತಿ, ವಾತ್ಸಲ್ಯಗಳು ಇರಬೇಕು? ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ವಯಸ್ಸಾದ ಮುದಿ ಗಿಳಿಯು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಾಗ “ದುಃಖಿತನಾಗಿಯು ಮೆನ್ನ ತಂದೆ ಪುತ್ರ ಸ್ನೇಹದಿಂದಲವಿಗಳಿದ ಹೃದಯಶೋಕಮನಡಸಿದು ಮತ್ಪ್ರಾಣನ ಪ್ರಯತ್ನ ತತ್ತರನಾಗಿ “ ದುಃಖಿತನಾದರೂ ನನ್ನ ತಂದೆಯು ಎಲ್ಲೆ ಮೀರಿದ ಮನಸ್ಸಿನ ಅಳಲನ್ನು ಅಡಗಿಸಿಕೊಂಡು ನನ್ನನ್ನು ಸಾಕುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಅಸಕ್ತನಾದರೂ ಕೂಡ ತನ್ನ ಮಗುವನ್ನು ಸಾಕಬೇಕೆನ್ನುವ ಗಿಳಿಯ ಮನಃಸ್ಥಿತಿಯೇ ಈ ತೆರನಾಗಿದ್ದ ಮೇಲೆ ಮಾನವರಾದ ನಾವು ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳ ಸರ್ವತೋಮುಖ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಾಗಿ; ಎಂತಹ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಸಹಿಸುವ ಮನೋಸಾಧ್ಯತೆಯು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ರೂಢಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆನ್ನುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟ ವಯಸ್ಸಾದರೂ ಕೂಡ ಆ ಗಿಳಿಗೆ “ಮುಟ್ಟಿಂ ತಾರಲಾರದೆ ಪಕ್ಕಿಗಳಲ್ಲಿ ತಿಂದುಳಿದ ನೆಲಗಳ ನುಚ್ಚುಗಳಂ ಫಲಂಗಳಂ ಪಕ್ಕದೊಳಿದ ಗೂಡುಗಳಿನಾಯ್ತೆನಗಿಕ್ಕುವನಳಿರಿಂದೆ ತಾಂ ಮಿಕ್ಕದನುಂಡಪಂ” ಹೀಗೆ ಬಹಳ ಅಕ್ಕರೆಯಿಂದ ಭತ್ತದ ನುಚ್ಚನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಉಳಿದುದನ್ನು ಮಾತ್ರ ತಾನು ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ಮಕ್ಕಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿ-ವಾತ್ಸಲ್ಯದ ಭಾವವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ತಂದೆ ತಾಯಿಯ ವಾತ್ಸಲ್ಯ, ಪುತ್ರ ಪ್ರೇಮ ಅಮೋಘವಾದದ್ದು. ಪುತ್ರನಿಗೇನಾದರೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಾದರೆ, ಅಪಾಯ ಸಂಭವಿಸಿದರೆ, ಅದನ್ನು ಸಹಿಸುವ ಹೃದಯವಿರದು ಆದ್ದರಿಂದಲೇ “ಪುತ್ರಶೋಕಂ ನಿರಂತರಂ’ ಎಂಬ ಮಾತಿದೆ. ಪುತ್ರನಿಗಿಂತಲೂ ತನ್ನ ಸಾವೇ ಮೇಲು ಎಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ನಮ್ಮದು.

Corresponding Author:

ಡಾ. ಕೆ.ಸಿ. ಸುರೇಶ

ಸಹ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗ
ಕೆ.ಎಲ್.ಇ.ಸಂಸ್ಥೆಯ,
ಎಸ್.ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪ ಕಾಲೇಜು
ರಾಜಾಜಿನಗರ ೨ನೇ ಹಂತ,
ಕರ್ನಾಟಕ, ಭಾರತ

ಅದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಗಿಳಿಗಳ ಬಳಗವನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಿರುವ ಬೇಡನನ್ನು ನೋಡಿದ ಮುದಿಗಿಯು ಬರುವ ವಿಪತ್ತನ್ನು ಕಂಡು ಭಯಪಟ್ಟು ಕಣ್ಣಿರು ಸುರಿಸುತ್ತಾ “ಮಗನೆ ನಿನ್ನನಿನ್ನಾರ್ ಕಾಯಲೈ ಸಮರ್ಥರೆನುತ್ತಾಗಳ್ ಬಿಸುಸುಯ್ದು ನೋಡಿ ಜನಕನೆಯ ಮೊಗಮಂ” ಹೀಗೆನ್ನುತ್ತದೆ. ಯಮನು ನಿನ್ನ ತಾಯಿಯನ್ನು ಕೊಂಡು ಹೋದ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ನನ್ನನ್ನು ಕೂಡ ಸಂಸಾರ ಸಮೇತವಾಗಿ ಏಕೆ ಕೊಂಡು ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. “ನಾಂ ನಿನ್ನನೆ ನೋಡಿ ಶೋಕಮನಡಂಗಿಸಿ ಬಾಳ್ವೆನು” ಎನ್ನುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸಾವಿನ ಸಮಯ ಸಮೀಪಿಸುತ್ತಲ್ಲ ಎಂದು ದುಃಖ ಸಹಸಲಾರದೆ ತಾನು ಸತ್ತರೂ ಸರಿಯೇ ಎಂದು ಪುತ್ರ ವ್ಯಾಮೋಹದಿಂದ “ಇರುಕಿ ತೊಡೆಯೊಳೆನ್ನಂ ಪರಿದೆರೆಕೆಗಳಿಂದ ಮುಚ್ಚಿ” ಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ತನಗೇನಾದರೂ ಸರಿಯೇ ತನ್ನ ಪುತ್ರ ನೂರ್ಕಾಲ ಬದುಕಬೇಕೆಂಬ ತಂದೆಯ ಆಶಯ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಕಿರಿಯರಿಗೆ ತಂದೆ-ತಾಯಿಯರಲ್ಲಿ, ಗುರು-ಹಿರಿಯರಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಭಕ್ತಿ, ಗೌರವ, ವಿಧೇಯತೆಗಳಿರಬೇಕು. ಯುವಕ-ಯುವತಿಯರು ಹಿರಿಯರ ಮಾತನ್ನು ಮೀರದಿರುವುದು ಧರ್ಮ. ಹಿರಿಯರ ಅಂಗೀಕಾರದ ಅನುಮತಿಯಿಲ್ಲದೆ ನಡೆಯುವುದು ಮಹಾಪರಾಧವೆಂಬ ಕಲ್ಪನೆ ಚಂದ್ರಪೀಡ-ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಮೂಲಕ ಕಾದಂಬರಿಯು ಉತ್ತರಿಸಿದೆ. ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಒಂದೊಂದು ಪಾತ್ರವೂ ತಂದೆ-ತಾಯಿಯರನ್ನು, ವಂಶ ಗೌರವನ್ನು, ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಸದಾ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸುಖಕ್ಕೋಸ್ಕರ ತಂದೆ-ತಾಯಿಯರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಬಂಧು-ಬಳಗದವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಎಂತಹ ನಿರ್ಬರ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನು ಯಾರೂ ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತಳೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಚಂದ್ರಪೀಡನು ಕಾದಂಬರಿಯ ಪ್ರೇಮ ಪಾಶಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕಿ, ಅವನ ಮನಸ್ಸೆಲ್ಲ ಹೇಮಕೂಟದಲ್ಲೇ ಇದ್ದರೂ, ತಂದೆ ತಾರಾಪೀಡನಿಂದ ಪತ್ರ ಬಂದೊಡನೆ ಉಜ್ಜಯಿನಿ ನಗರಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿರುಗುತ್ತಾನೆ. ಈ ಶರೀರ ತಂದೆ-ತಾಯಿಗಳು ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಒಡವೆ ಎಂದೇ ಅವನ ನಂಬಿಕೆ. ಪತ್ರಲೇಖೆ ಕೇಯೂರಕರು ಬಂದು ಕಾದಂಬರಿಯ ವಿರಹ ವೇದನೆ ಬಣ್ಣಿಸಿದಾಗ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಕಾಣಲು ಹೇಮಕೂಟದತ್ತ ತುಡಿಯುತ್ತದೆ. ಆದರೆ “ತಂದೆಗೆ ತಾಯ್ಗೆ ಪೇಳ್ವು ಗಮನೋದ್ಯಮನಾಗಲೆವೇಳ್ವು” ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಾನೆ. ತಾನಾಗಿ ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಲಜ್ಜೆಯಾದ್ದರಿಂದ ವೈಶಂಪಾಯನನ ಮೂಲಕ ತಿಳಿಸೋಣ ಎಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ತಂದೆ ಶುಕನಾಸನೊಡನೆ ತನ್ನ ಮದುವೆಯ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಮಾಡಿದಾಗ ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ಮುಖ ತಗ್ಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮದುವೆ, ಪ್ರೇಮ ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಗುರು-ಹಿರಿಯರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿಕೊಟ್ಟಿರುವ ಮಹತ್ವದ ಸ್ಥಾನ ಎಂತಹುದೆಂದು ವೇದ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂದಿನ ನವತರುಣರು ಪ್ರೀತಿ, ಪ್ರೇಮ, ಪ್ರಣಯದ ಮೋಹಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕಿ ತನ್ನ ತಂದೆ-ತಾಯಿಯರ ಶ್ರಮ, ಪ್ರೀತಿ, ಗೌರವ, ನಂಬಿಕೆ ಎಲ್ಲವನ್ನು ಮಣ್ಣುಗೂಡಿಸಿ ತಮ್ಮ ಧೈಯೋದ್ದೇಶಗಳನ್ನೇ ಮರೆಯುವವರಿಗೆ ಚಂದ್ರಪೀಡನು ಆದರ್ಶ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾನೆ.

ಪ್ರಣಯ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಗಂಡಿಗಿರುವಷ್ಟು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಮ್ಮ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣಿಗಿಲ್ಲ. ಮಹಾಶ್ವೇತೆ ಪುಂಡರೀಕರಿಗೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಮೇಲೆ “ಕುಲಹೀನ ಕನ್ಯೆ ಕಾಜನೋಚಿನಮತಿ ಲಜ್ಜಾಕರ ಮನೋರಥವಿದನೆಗೆ ತಕ್ಕುದಲ್ಲದಂ ನೆಗಳೆಂದಂ” ಎಂದು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಪಡುತ್ತಾಳೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಕಪಿಂಜಲ ಬಂದು ಪುಂಡರೀಕನ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಹಾಶ್ವೇತೆಗೆ ತಿಳಿಸಿಹೋದ ಮೇಲೆ “ಇತರ ಕನ್ಯೆಯಂತೆ ನಾಣ್ಣೆಟ್ಟು” ಪುಂಡರೀಕನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆ? ಎಂದು ಅವಳ ಮನಸ್ಸು ಹೊಯ್ದಾಡುತ್ತದೆ. ಕಾರಣ ಗುರು-ಹಿರಿಯರು

ತನ್ನನ್ನು ಪುಂಡರೀಕನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲವೆಂಬ ಅರಿವು ಹಾಗೂ ತಂದೆ-ತಾಯಿಗಳ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯದೆ ಈ ರೀತಿ ತಾನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು ತಪ್ಪು ಎಂಬ ಅರಿವು ಅವಳಿಗಿದೆ.

ಗುರುಜನ ಮೀಯದೆಯುಂ ಮು

ನ್ನೆವಾತನನೆಯ್ಲಿಯೆದೆಯಪ್ಪೊಡೆ ದೋಷಂ

ಪರಿಭಾವಿಸಲೆನಗಿನ್ನಿದ

ಪರಿಹಾರ್ಯಮನಿಪ್ಪುದೊಂದು ಮರಣಂ ಶರಣಂ

ಕುಲಾಚಾರವನ್ನು ಮರೆತು, ಕುಲಟಿಯಾಗಿ ವರ್ತಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಸಾವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದೆಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಪುಂಡರೀಕನ ಸಾವಿನ ದೋಷ ತನಗೆ ತಟ್ಟುತ್ತದೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಲು ಮನಸ್ಸು ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಕೊನೆಗೂ ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯು ಕುಲಕ್ರಮವನ್ನು ಆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ದಾಟಿದ್ದು ನಿಜವಾದರೂ ಹಾಗೆ ದಾಟುವುದು ತಪ್ಪೆಂಬ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಅವಳಲ್ಲಿತ್ತು ಎಂಬುದೇ ಮುಖ್ಯವಾದ ವಿಚಾರ.

ಅದರಂತೆಯೇ ಕಾದಂಬರಿಯೂ ಕೂಡ ತನ್ನ ಪ್ರಣಯ ನಿರ್ಭರತೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕುಲಕ್ರಮವನ್ನು ಮರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಚಂದ್ರಪೀಡನಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತವಾದುದನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡು “ಕುಲಕನ್ಯೆಯರ್ಗಿದನ್ವೆಯುಂ” ಎಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾಳೆ. “ಮನ ಮರಿಗುಂ ನರೇಂದ್ರಸುತನೆಂದಿನಿಸಿಳೆನೆ ಸುತ್ತಲುಂ ಸಖೀಜನಮಿರೆಯುಂ ವಿಚಾರಿಸೆನೆ” ಎಂದೂ “ಅಕ್ಕಂ ತಾಂ ಪೇಳರಿಯಳೆ ಮುನ್ನಮೆ ಮದೀಯ ಧೈರ್ಯಚ್ಯುತೆಯಂ” ಎಂದು ಅವಳು ತೊಳಲಾಡುತ್ತಾಳೆ. ತಂದೆ-ತಾಯಿಯ, ಬಂಧು-ಬಳಗದವರ ಜೊತೆಗೆ ತಾವು ಬಾಳುವುದು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ, ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅಂಗೀಕಾರ ಪಡೆಯದೆ ತಾನು ಚಂದ್ರಪೀಡನನ್ನು ಪ್ರೇಮಿಸಿದ್ದು ತಪ್ಪಾಯಿತೆಂದು ಪೇಚಾಡುತ್ತಾಳೆ.

ಏನೆಂಬರೊ ತಾಯ್ತಂದೆಯು

ರೇನಂ ಗಂಧರ್ವಲೋಕಮೆಂಗುಮೊ ಕೇಳ್ವಂ

ತೇನೆಂಬೆನದೇಗೆಯ್ವು ಪೆ

ನೇನೆವದಿಂ ಮರಸಿದಪ್ಪೆನ್ನೆಯ ತಪ್ಪಂ

ಒಂದು ಗಂಡು ಒಂದು ಹೆಣ್ಣು ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರೀತಿಸುವುದು ತಪ್ಪಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸಮಾಜದ ಕಟ್ಟುಪಾಡನ್ನು ಮರೆತು ಹಿರಿಯರನ್ನು ಅವರ ಹಿತೋಪದೇಶಗಳನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ತಮ್ಮ ಭಾವೀ ಜೀವನದ ಕಡೆಗೆ ಮುತವರ್ಜಿವಹಿಸದೆ ತಮ್ಮ ಭವಿಷ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಪರಾಮರ್ಶೆ ನಡೆಸದೆ ಆತುರದ ನಿರ್ಧಾರ ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಕುರುಡ ಪ್ರೀತಿಯಾಗಬಾರದು ಎಂಬ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮಹಾಶ್ವೇತೆ-ಕಾದಂಬರಿಯರಲ್ಲಿ ಇದೆ. ಆತುರದ ನಿರ್ಧಾರ ಕೈಗೊಳ್ಳದಿದ್ದಾಗ ಉತ್ತಮ ಸಂಗಾತಿಗಳು ಖಂಡಿತ ದೊರಕುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಮಹಾಶ್ವೇತೆ-ಪುಂಡರೀಕ, ಕಾದಂಬರಿ-ಚಂದ್ರಪೀಡರ ಮದುವೆಗಳನ್ನು ಅವರ ತಂದೆ-ತಾಯಿಗಳೆ ಮುಂದೆ ನಿಂತು ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ. ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಪ್ರೇಮ ಧರ್ಮಬದ್ಧವಾಗುವುದು, ವಿವಾಹ ಸಾರ್ಥಕ ಪಡೆಯುವುದು ಈ ಬಗೆಯದ್ದಾಗಿದೆ. ಈ ಕ್ರಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಯುವಕ-ಯುವತಿಯರು, ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣುಗಳು ದುಡುಕಿನ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡು ತಮ್ಮ ಭವಿಷ್ಯದ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಮಾಡದೇ ಮನೆಬಿಟ್ಟು ಓಡಿ ಹೋಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಮದುವೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರದೆ ಕಾಲಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಕಾಮದ ಮೋಹ ತಿಳಿಯಾದ ನಂತರ ದೂರ ದೂರವಾಗುವ ಸಂಭವವು ನಿಶ್ಚಯವೂ ಒಂದಿಲ್ಲ ಒಂದು ಕಡೆ ಜರುಗುತ್ತಿರುವುದು

ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣು ಮುಂದಿದೆ. ತಂದೆ-ತಾಯಿಗಳನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ನೆನೆಯದೆ, ಅವರ ತ್ಯಾಗವನ್ನು ಮರೆತು, ಕಾಮಪರವಶನಾಗಿ ವರ್ತಿಸಿದವನು ಪುಂಡರೀಕನೊಬ್ಬನೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅವನು ಜನ್ಮಾಂತರಗಳನ್ನು ಪಡೆದು, ಪ್ರೇಮ ವಿಫಲನಾಗಿ, ಶಿಕ್ಷೆಗೊಂಡು ನಂತರ ಉದ್ಧಾರವಾಗಬೇಕಾದುದನ್ನು ಕಾದಂಬರಿಯು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. ಗುರು-ಹಿರಿಯರು ಕೂಡ ಕಿರಿಯರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ತಾರಾಪೀಡ, ಶುಕನಾಸ, ವಿಲಾಸವತಿ, ಮನೋರಮೆಯರಲ್ಲಿ ನೋಡುತ್ತೇವೆ. ಅವರಿಗೆ ಮಕ್ಕಳ ಬಗೆಗೆ ಅತೀವ ಪ್ರೀತಿ, ಮಮತೆ. ದಿಗ್ವಿಜಯಕ್ಕೆ ಹೊರಟ ಮಗನಿಗೆ ತಾರಾಪೀಡ ಕಳುಹಿಸುವ ಓಲೆಯಲ್ಲಿ “ದಿಗ್ವಿಜಯಂ ಗೆಯ್ಯಲ್ಕೆ ಪೋದಂ ಪಲವು ದಿವಸಮಾತ್ತು ಕಾಣಲ್ಕೆವೇಳ್ಕುಂ ವಿಜಯಾಲಂಕಾರನಂ ಪುತ್ರನೇನುತೆ ಮಹೋತ್ಕಂಠೆಯಿಂ ತನ್ನ ಮಾತೃ ವಜಮಿದೇತ್ಪೋಲೆಯಂ” ಹೀಗೆ ತನ್ನ ಪುತ್ರ ಪ್ರೇಮ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ವಿಲಾಸವತಿ, ಮನೋರಮೆಯರು ಶುದ್ಧ ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಮೂರ್ತಿಗಳು. ಆದರೆ ತಾರಾಪೀಡ ಮತ್ತು ಶುಕನಾಸ ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕೋಪದಲ್ಲಿ ಬಯ್ದು ಶಿಸಿಸುವುದು ಉಂಟು. ಆದರೆ ಅದು ಕ್ಷಣಿಕ ಮತ್ತು ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾದುದು. ತಾರಾಪೀಡ ಮಗನನ್ನು ನಿಂದಿಸಿದಾಗ ಅದಕ್ಕೆ ಶುಕನಾಸನು

ಆರಾನುಂ ದೋಷಮನ
ಧ್ಯಾರೋಪಿಸೆ ಗುಣಿಗಳರಮೆ ನೋವರೆನಲ್ ತ
ಮ್ಮಾರಾಧ್ಯರೆ ದೋಷಮನ
ಧ್ಯಾರೋಪಿಸೆ ನೋವುದರ್ಕೆ ಪೇಳ್ ಕಡೆಯುಂಟೆ

ಎಂಬ ಮಾತಾಗಿರಬಹುದು, ಶುಕನಾಸ ತನ್ನ ಮಗನನ್ನು ಶಪಿಸಿದಾಗ ತಾರಾಪೀಡ ಹೇಳುವ “ಪರಮಾರ್ಥಂ ನಿಜ ಜನಕರ್ ಪರಸಿದ ಪರಕೆಗಳು ಬಯ್ದು ಬಯ್ಯಳ್ ಮಕ್ಕಳರದೆಯ್ಯುಗುಂ” ಎಂಬಲ್ಲಿ ತಂದೆ-ತಾಯಿಗಳ ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳ ಸಂಬಂಧದ ಬಗ್ಗೆ ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ನಿಲುವು ಎಂತಹುದೆಂದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಕ್ಕಳು ಅರಿಯದೆ ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದಾಗ ತಂದೆ-ತಾಯಿಗಳು ಅರಿಯದ ತಪ್ಪನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ, ಕ್ಷಮಿಸಿ, ಔದಾರ್ಯತನವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಬೇಕು. ನಮ್ಮ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಗಂಡ-ಹೆಂಡತಿಯ ದಾಂಪತ್ಯ ಪ್ರೇಮ ಮತ್ತು ನಿಷ್ಠೆಗೆ ಅತ್ಯುನ್ನತವಾದ ಗೌರವಾದರಗಳಿವೆ. ಪಾತಿವ್ರತ್ಯ, ಪತ್ನೀವ್ರತ ಎಂಬ ಉನ್ನತವಾದ ಆದರ್ಶ ಹೆಣ್ಣು-ಗಂಡಿನಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರಲ್ಲಿಯೂ ಇರಬೇಕೆನ್ನುವುದನ್ನು ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಬಯಸುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಹೆಣ್ಣಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಒಂದು ಗಂಡಾಗಲಿ ವಿವಾಹ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ವಿವಾಹ ನಂತರವಾಗಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹೃದಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಬಳಿಕ ಮತ್ತೊಂದು ಆಲೋಚನೆಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಎಂತಹ ಪ್ರಲೋಭನೆ, ಭಯ ಮೊದಲಾದ ಸಂದರ್ಭಗಳು ಬಂದರೂ ಪ್ರೇಮದ ನಿಷ್ಠೆಗೆ ಚ್ಯುತಿ ಬರದಂತೆ ಪ್ರಿಯ-ಪ್ರೇಯಸಿ, ಗಂಡ-ಹೆಂಡತಿಯರಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕು. ಈ ಸಂಬಂಧ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕವೂ, ಸುಸ್ಥಿರವೂ, ಚಿರಕಾಲವೂ ಮತ್ತು ಶಾಶ್ವತವಾದದ್ದು ಎಂಬ ದೃಢ ನಂಬಿಕೆಯಿದೆ. ಈ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಕಾದಂಬರಿಯು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದೆ. ಮಹಾಶ್ವೇತೆ ಪುಂಡರೀಕನನ್ನು ಒಲಿದ ಮೇಲೆ ಅವನನ್ನೇ ಎಂದೆಂದಿಗೂ ತನ್ನ ಪತಿ ಎಂದು ಕಾಯಾ ವಾಚಾ ಮನಸಾ ಭಾವಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳ ಸರ್ವಸ್ವವೂ ಆತನೇ ಆಗುತ್ತಾನೆ. ಆತನನ್ನುಳಿದು ಇತರರೆಲ್ಲ ಅವಳ ಪಾಲಿಗೆ ಪರಪುರುಷರಷ್ಟೆ ವೈಶಂಪಾಯನನಿಗೆ ಅವಳು ಶಾಪ ಕೊಡುವಾಗ “ಪುಂಡರೀಕನಂ ನಾಂ ನೋಡಿದಂದಿನಿಂ ಮತ್ತೋರ್ವ ಪುರುಷನಂ ಮನದೊಳಾದೊಡಂ ಭಾವಿಸದಿದುರ್ದು ನಿಿಯಪ್ಪೊಡೆ” ಎಂಬು

ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿನ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ತಾನು ಬ್ರಹ್ಮಚರಿಯ ವೃತ್ತ ಆರಂಭಿಸಲು ಕಾರಣವನ್ನು

ಆತನ ಪರಮ ಪ್ರೀತಿಯಿ
ನಾತನ ವಲ್ಕುಲದಿನಾತನಕ್ಷಾವಳಿಯಿಂ
ದಾತನ ಕಮಂಡಲುವಿನಿಂ
ದಾತನ ಮೇಷಮನೆ ತಾಳ್ವಿ ತಳೆದಂ ವ್ರತಮಂ

ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮನದನ್ನು ಏನಾಗುವನೋ? ಅವನಂತೆಯೇ ತಾನಾಗುವೆನೆಂಬ ಸಾಮರಸ್ಯದ ಪ್ರೇಮ ಭಾವ ಅವಳಲ್ಲಿದೆ. ಕಾದಂಬರಿಯೂ ಕೂಡ ಚಂದ್ರಾಪೀಡನಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಭಾವದಿಂದ ಅನುರಕ್ತವಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಅವನನ್ನೆ ತನ್ನ ಪತಿ ಎಂದು ನಂಬುತ್ತಾಳೆ. ಪುಂಡರೀಕ-ಚಂದ್ರಾಪೀಡರ ಪ್ರೇಮವೂ ಅಷ್ಟೇ ನಿಷ್ಠೆಪೂರ್ವಕವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಪುಂಡರೀಕ-ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯರ ಪ್ರೇಮದ ಅನುಬಂಧ ಮುಂದಿನ ಎರಡು ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಳಿಯದೆ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ. ಚಂದ್ರಾಪೀಡ-ಶೂದ್ರಕ ಜನ್ಮದಲ್ಲೂ ವಿಷಯಸುಖ ವಿಮುಖನಾಗಿ ಕಾದಂಬರಿಯ ನಿಷ್ಠೆ ಪ್ರಕಟಿಸುವುದರಿಂದಲೇ ಜನ್ಮ ಜನ್ಮ ಕಳೆದರೂ ಅವರ ಅಮರಪ್ರೇಮ ಸಾರ್ಥಕವಾಗುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಗಂಡ-ಹೆಂಡತಿಯರ ನಡುವಿನ ದಾಂಪತ್ಯನಿಷ್ಠೆಗೆ ತಾರಾಪೀಡ-ವಿಲಾಸವತಿ, ಶುಕನಾಸ-ಮನೋರಮೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದ್ದರೆ; ತಾರಾಪೀಡ ವಿಲಾಸವತಿಗೆ “ಎನ್ನ ಸಾಮಾಜ್ಯಮುಂ ಜೀವಮುಮಿವು ನಿನಗಾಯತ್ತಂ” ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಗಂಡಿಗೆ ಹೆಣ್ಣು, ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಗಂಡು ಜೀವಿತವಾಗುವ ಬಗೆ ಇವರಿಬ್ಬರ ಅವಿನಾಭಾವ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿದೆ. ಇದು ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ದಾಂಪತ್ಯದ ಕಲ್ಪನೆಯಾಗಿದೆ. ಭಾರತೀಯ ಮಹಿಳೆಯರ ತ್ಯಾಗ, ಪತಿ ಸೇವಾತತ್ಪರತೆ, ಹಾಗೂ ಪತಿಯ ಹಿತವನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದನ್ನು ಪತ್ರಲೇಖಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಶಾಪಗ್ರಸ್ತನಾದ ಚಂದ್ರ ಚಂದ್ರಾಪೀಡನಾಗಿ ಜನಿಸಿದಾಗ ಅವಳು ಗಂಡನಿಲ್ಲದ ಚಂದ್ರಲೋಕವನ್ನು ತೊರೆದು ಬಂದು, ಗಂಡನನ್ನು ಎಡೆಬಿಡದೆ ಅನುಸರಿಸುತ್ತ, ಅವನ ಬೇಕು ಬೇಡಗಳಲ್ಲಿ, ಸುಖ-ದುಃಖಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗುವ ರೋಹಿಣಿ (ಪತ್ರಲೇಖಿ)ಯ ಪತಿ ಪ್ರೇಮ ಮೆಚ್ಚುವಂತದ್ದು. ಇದು ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಆದರ್ಶ ನಾರಿಗಿರುವ ಮನೋವಿಚಾರವಾಗಿದೆ. ಅವಳನ್ನು ಚಂದ್ರಾಪೀಡ ತನ್ನ ರಹಸ್ಯ ಭೂಮಿಯಾಗಿ ಪರಿಭಾವಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಕಾದಂಬರಿಯ ಒಂದು ಮುಖ ಪ್ರೇಮವಾದರೆ ಮತ್ತೊಂದು ಮುಖ ಸ್ನೇಹವಾಗಿದೆ. ಸ್ನೇಹ ಸಂಬಂಧ ಎಷ್ಟು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದದ್ದು, ಯಾವ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಹೋಗಬಲ್ಲದು, ಎಂತಹ ಶಕ್ತಿ ಆ ಸ್ನೇಹಕ್ಕಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಕಾದಂಬರಿಯು ಮನೋಜ್ಞವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ಕಾದಂಬರಿ-ಮಹಾಶ್ವೇತೆ, ಕಪಿಂಜಲ-ಪುಂಡರೀಕ, ಚಂದ್ರಾಪೀಡ-ವೈಶಂಪಾಯನ ಇವರ ಸ್ನೇಹಕ್ಕೆ ಸರಿಸಾಟಿಯಾಗಿ ಯಾವ ಚಿತ್ರವೂ ನಿಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ಸ್ನೇಹಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮ ಸುಖವನ್ನು, ಸ್ವಾರ್ಥವನ್ನು ಬಲಿ ಕೊಡುವ ಇವರು; ಜೀವ ಕೊಡುವುದಕ್ಕೂ ಹಿಂಜರಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಮಹಾಶ್ವೇತೆ ತಮೋನಿರತಳಾದುದನ್ನು ಕೇಳಿ ತಾನು ಕನ್ಯಾವ್ರತವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಕಾದಂಬರಿ. ಗೆಳತಿ ತನಗಾಗಿ ಕಷ್ಟಪಡಬಾರದೆಂದು ಅವಳ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬದಲಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಚಂದ್ರಾಪೀಡನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಅನುರಾಗ ಹುಟ್ಟುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು ಹಾಗೂ ಕಾದಂಬರಿಯ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಸಹಾಯಕವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವ ಮಹಾಶ್ವೇತೆ ಒಂದುಕಡೆಯಾದರೆ, ಮಿತ್ರನ ಪ್ರಾಣ ಉಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಾಣಯ ರಾಯಭಾರಕ್ಕೂ ಹೇಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನ ಒಳಿತಿಗಾಗಿ ಕುದುರೆ ರೂಪ ತಾಳಿ ಕಷ್ಟ ಕೋಟಲೆಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವ ಕಪಿಂಜಲ

ಇನ್ನೊಂದುಕಡೆಯಾದರೆ; ಕಾದಂಬರಿ ಪ್ರೇಮಕ್ಕಿಂತಲೂ ವೈಶಂಪಾಯನ ಸ್ನೇಹವೇ ದೊಡ್ಡದೆಂದು ಬಗೆದು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಎದೆಯೊಡೆದು ಪ್ರಾಣ ಬಿಡುವ ಚಂದ್ರಾಪೀಡ ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಸ್ನೇಹ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಇನ್ನೆಲ್ಲೂ ಕಾಣಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಕಾದಂಬರಿ ಪ್ರೇಮ, ಪ್ರಣಯಭರಿತ ಕಾವ್ಯವಾಗಿದ್ದರೂ ಅಶ್ಲೀಲತೆಯ ಸೋಂಕು, ಪ್ರಣಯ ವ್ಯಾಪಾರ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಘಟಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಸಭ್ಯತನದ ಚೌಕಟ್ಟನ್ನು ಯಾರೂ ಮೀರಬಾರದು ಎನ್ನುವುದು ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಇಚ್ಛೆ. ತರುಣ-ತರುಣಿಯರು ಅನುರಾಗಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಬಹುದು ಆದರೆ ತಮ್ಮ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ, ಚಾರಿತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಭಂಗ ಬರಬಾರದೆಂತೆ ವರ್ತಿಸಬೇಕು. ಕಾದಂಬರಿ ಚಂದ್ರಾಪೀಡರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿ-ಪ್ರೇಮದ ತರಂಗ ಬೋರ್ಗೊರೆದರೂ ತಮ್ಮ ಸಂಯಮದ ಎಲ್ಲೆಯನ್ನು ದಾಟಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿಗೆ ಸಮಾಜವಿದೆ. ನಮ್ಮ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಚಲನವಲನವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವ ಕಣ್ಣಿವೆ ಎಂಬ ಅಂಜಿಕೆಯಿದಲೇ ವರ್ತಿಸುವಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಪ್ರಿಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಿಯತಮೆಯರಲ್ಲಿ ಸದಾ ಜಾಗೃತಿಯಲ್ಲಿರಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಎರಡೂ ಪಾತ್ರಗಳು ದೃಢೀಕರಿಸುತ್ತವೆ. ಚಂದ್ರಾಪೀಡ ವಿರಹವೇದನೆಯಿಂದ ತಪ್ಪನಾಗಿದ್ದರೂ “ಗುರುಜನಗಳೆ ಲಜ್ಜಿಸಿ ಶಿಶಿರೋಪಚಾರಗಳೆ ಮೆಯ್ಯಿರಲಾರದೆ” ಗಾಂಭೀರ್ಯ ಚಿತ್ತಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಾನೆ. ಕಾದಂಬರಿಗೆ ಅವನು ಕಳುಹಿಸುವ ಸಂದೇಶ

ಅದೆಂತು ದೊರೆಕೊಳ್ಳುಮೆನ್ನ ಬರವಿಗೆ ಸಾಫಲ್ಯಮಿ
ನ್ನದೆಂತುಚಿತಮಕ್ಕುಮಾತ್ಮ ಗುಣಬೃಂದವಿಂತೀ ಜಗ
ಕ್ಕದೆಂತು ನಯನೋತ್ಸವಂ ಸತತಮಕ್ಕುಮಂತಾಗೆ ಯು
ತ್ನದಿಂ ನಿಜಶರೀರಮಂ ನಿಲಿಸವೇಳ್ವುದಿಂ ದೇವಿಯರ್

ನಾನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವುದು ಸಾರ್ಥಕವಾಗುವಂತೆಯೂ, ಅವಳ ಸದ್ಗುಣಗಳಿಗೆ ಒಪ್ಪುವಂತೆಯೂ, ಜನರ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಅವನ ದರ್ಶನದಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಹಬ್ಬವಾಗುವಂತೆಯೂ ಕಾದಂಬರಿ ದೇವಿಯರು ತಮ್ಮ ಶರೀರವನ್ನು ಉದಾಸೀನ ಮಾಡದೆ ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು ಎಂದಾಗ ನಾಗರಿಕರಾದ ಹಿರಿಯರು ‘ಮೇಲ್ನಡತೆ’ ಎಂಬ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರೋ ಅದನ್ನು ಚಂದ್ರಾಪೀಡ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಬಯಸುತ್ತಾನೆ. ಅವಳು ಚಂದ್ರಾಪೀಡ ಬಯಸಿದಂತೆ ನಡೆಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಇದು ನಮ್ಮ ಜೀವನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರತೀಕದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿರುವ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ವಯಸ್ಕರಾದ ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣು ಹೊರಗೆ-ಒಳಗೆ ಅಥವಾ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿದ್ದಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ತಮ್ಮ ಚಾರಿತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು, ಸಂಯಮಗಳನ್ನು ವಹಿಸಬೇಕು. ಯಾರ ಚಾರಿತ್ರ್ಯವೂ ಹರಣವಾಗಬಾರದೆನ್ನುವ ಶುಚಿತ್ವ ನಡತೆ ಚಂದ್ರಾಪೀಡ ಕಾದಂಬರಿ ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯರ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಿರಿಯರೊಂದಿಗೆ, ಸಮಾನಮನಸ್ಕರೊಂದಿಗೆ, ಪರಿಜನರೊಂದಿಗೆ ಹೇಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು? ಹೇಗೆ ವರ್ತಿಸಬೇಕು? ಎನ್ನುವ ಅಂಶಗಳು ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಗೊಂಡಿವೆ. ಇಂತಹ ಶಿಷ್ಟಾಚಾರದ ನಿಯಮಗಳು ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅಥವಾ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿನ ಉದಾತ್ತ ಚಾರಿತ್ರ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಕೊಡುವ ಪರಿಪಾಠವೇ ಆಗಿದೆ. ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿನ ಪಾತ್ರಗಳು ನಯ, ವಿನಯ, ಸೌಜನ್ಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಸ್ಪರ್ಧಿಗಳಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ. ಚಂದ್ರಾಪೀಡ-ಮಹಾಶ್ವೇತೆ, ಕಾದಂಬರಿಯರು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೇ ಅವರ ಗುಣವನ್ನು ಅಂಟಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ತನ್ನ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ವೃಂದವೂ ಇವರಂತೆಯೇ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವರ

ವಿನಯ ಸಂಪನ್ನ ಗುಣ ಹೃದಯಪೂರ್ವಕವಾದದ್ದೇ ಹೊರತು ಮುಖಸ್ತುತಿಗೋಸ್ಕರ ಅಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಿರಿಯರು, ಸಮಾನವಯಸ್ಕರು ಕಂಡಾಗ ಅಥವಾ ಬೀಳ್ಕೊಡುವಾಗ ನಮಸ್ಕರಿಸುವುದು. ನಮಸ್ಕರಿಸಿದ ಕಿರಿಯರಿಗೆ ಅಥವಾ ಸೇವಕರಿಗೆ ಆದರಿಸುವುದು. ಮಾತಿಗೆ ಮೊದಲು ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುವುದು ಈ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಚಂದ್ರಾಪೀಡ ತಂದೆ-ತಾಯಿಗಳಿಗೆ, ಶುಕನಾಸ-ಮನೋರಮೆಯರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಸಲ್ಲಿಸುವುದು, ತಂದೆಯ ಮುಂದೆ ಪೀಠದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳದೆ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದು. ಅವನು ಹೇಮಕೂಟದಿಂದ ಉಜ್ಜಯಿನಿಗೆ ಬಂದು ತಂದೆ-ತಾಯಿಯನ್ನು ಎದುರುಗೊಂಡಾಗ “ತನ್ನ ತಂದೆಯಂ ಕಂಡು ಕುದುರೆಯಿಂದಿಳಿದು ಪಲವೆಡೆ ಪೊಡವಡುತ್ತಮೆಯ್ದೆವೆಂದು ಕಾಲ ಮೇಲೆ ಮಲ್ಲಿಗೆ ವಿನಯಾಭಿರಾಮನಂ ತೆಗೆದು ತಳ್ಳಿಸಿ ಪರಸಿ” ಗೌರವಿಸುವ ಭಾವವಿದೆ. ಆ ವಿನಯಭಾವ ಮಹಾಶ್ವೇತೆ, ಕಾದಂಬರಿಯರಲ್ಲೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಅತಿಥಿಗಳನ್ನು ಸತ್ಕಾರ ಮಾಡುವುದು ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಒಂದು ಹೆಗ್ಗುರುತು. ‘ಅತಿಥಿ ದೇವೋಭವ’ ಎಂಬುದು ಮಹಾಶ್ವೇತೆ ಕಾದಂಬರಿಯರ ಜೀವನದ ಮಂತ್ರವಾದಂತಿದೆ. ಮಹಾಶ್ವೇತೆ ಚಂದ್ರಾಪೀಡನನ್ನು ಕಂಡು

ಸ್ವಾಗತಮೇನಿನಗೆ ಮಹಾ
ಭಾಗನೆ ಮದ್ಯೂಮಿಗೆಂತು ಬಂದಯ್ ನೀನ
ಭ್ಯಾಗತನಾಗಲ್ಲೇಳೆಂ
ದಾಗಳ್ ನೃಪಸುತನನಳ್ಳಿರಿಂ ಸತಿ ನುಡಿದಳ್

ಶ್ರೀಯುತನೆ ನಿನಗೆ ಸ್ವಾಗತ. ನನ್ನ ಈ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಬಂದೆ? ಇಂದು ನೀನು ನನ್ನ ಅತಿಥಿಯಾಗಬೇಕು ಎಂದು ಸ್ನೇಹದಿಂದ ನುಡಿದಳು. ಚಂದ್ರಾಪೀಡ ಅವಳ ಹಿಂದೆ “ಬೆಂಬಳವಿಡಿದು ನಡೆವ ಶಿಷ್ಯನಂತೆ ಪೋಗೆ ವೋಗೆ” ಹೀಗೆ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಹೋಗಿ ಅತಿಥಿಪೂಜೆಯನ್ನು ವಿನಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮುಂದೆ ಕಾದಂಬರಿ ಚಂದ್ರಾಪೀಡನಿಗೆ ನೀಡುವ ಆತಿಥ್ಯ ಅಸಾಮಾನ್ಯವಾದದ್ದು (ತೀವಿದ ಭಿಕ್ಷಾಪಾತ್ರದ ಪಠ್ಯಲಗಳಂ ತಂದುಕುಡೆ) ಯಾವುದೇ ಒಂದು ನೊಂದ ಜೀವಕ್ಕೆ ಸಹಾನುಭೂತಿಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವುದು, ಅವರನ್ನು ಸಂತೈಸಿ, ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನ ನೋವನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಹಾಗೂ ಆ ನೋವಿನಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದುವಂತೆ ನೆರವಾಗುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿವೆ. ಈ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳೂ ಕೂಡ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿವೆ. ಮಹಾಶ್ವೇತೆ ತನ್ನ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೊದಲು ಅತ್ತಾಗ, ಚಂದ್ರಾಪೀಡ ತೆಪ್ಪಿಗೆ ಕುಳಿತಿರಲಾರದೆ ಅಂಜಲಿಯಲ್ಲಿ ನೀರು ತಂದುಕೊಟ್ಟು ಮುಖ ತೊಳೆದುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಒತ್ತಾಯ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅವಳ ದುಃಖ ಶಮನಗೊಳಿಸಲು ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅದರಂತೆಯೇ ಮುಂದೆ ವಿರಹಪೀಡಿತೆಯಾದ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಕುರಿತು

ಪರಿತಾಪಮಾವ ತೆರದಿಂ
ದೊರೆಕೊಂಡುದೊ ದೇವಿ ನಿನಗೆ ನೋವಿದು ನಿನ್ನಿಂ
ಪಿರಿದೆನ್ನದಾದರಿನೆಂತುಂ
ಸರೋಜಮುಖಿ ನಿನ್ನ ಸುಖಮನಾಂ ಬಯಸಿದಪೆಂ

ಎಂದು ಸಂತ್ರಸುವ ಪರಿ ನಿಜಕ್ಕೂ ಒಬ್ಬರ ದುಃಖವನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುವ ಮನೋಧರ್ಮ ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿರದೆ ಬೇರೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿರಲು ಸಾಧ್ಯವೇ? ಮಹಾಶ್ವೇತೆ ಚಂದ್ರಾಪೀಡನನ್ನು “ಅಕಾರಣ ಬಾಂಧವನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಿಯೆ ನನ್ನ ಶೋಕವಾರಿಶು, ನಿನ್ನಂಥ ಸುಜನರ, ಲೋಕೋನ್ನತರ ಬರವು ಯಾರಿಗೆ ತಾನೆ ಸುಖವನ್ನುಂಡು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ” ಎಂದು ಸ್ತುತಿಸಿ ಹೇಮಕೂಟಕ್ಕೆ ಆಹ್ವಾನಿಸುವಳು. ಆಗ ಚಂದ್ರಾಪೀಡ “ಇನಿತಂ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲೆಂ ನೀನಿನಿತೆಸಗುವುದೆಂದು ಬೆಸಸುವುದು ಸಾಲ್ಗಂ” ಎಂದು ವಿನಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಹೇಮಕೂಟದಲ್ಲಿ ಮಹಾಶ್ವೇತೆ ಕಾದಂಬರಿಗೆ ತನ್ನನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿದಾಗ ಅವನು ಕಾದಂಬರಿಗೆ ಕೈ ಮುಗಿಯುತ್ತಾನೆ. ಹೇಮಕೂಟದಿಂದ ಚಂದ್ರಾಪೀಡ ನಿರ್ಗಮಿಸುವಾಗ ಮಹಾಶ್ವೇತೆ ಕಾದಂಬರಿಗೆ ಕೈ ಮುಗಿದು “ಪರಿಜನದೊಳಗೊರ್ವನೆಂದು ದೇವೆಯರೆನ್ನಂ ಪರಿಭಾವಿಸುವುದು” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಶಿಬಿರದಲ್ಲಿ ಕೇಯೂರಕನನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಇತ್ತ ಬಾ ಎಂದು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಸ್ವಾಗತಿಸಿ “ಅರಸಿಯರ್ಗ ಮಹಾಶ್ವೇತೆಗೆ ಪರಿಜನ ನಿವಹಕ್ಕೆ ಕುಶಲಮೇ” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಪದಪಿಂ ತಮಾಳ್ಳಳನಿಂ

ತು ದೇವಿಯರ ನೆನೆವುದೆಂಬುದಿದು ಸಕಲಗುಣಾ

ಸ್ವದೆಯೆನಿಪ ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯ

ಪದಕಮಲಾರಾಧನೆಯ ತಪಃಫಲಮಲ್ಲೆ - ಎಂದು ವಿನೀತ ಭಾವದಿಂದ ನುಡಿಯುತ್ತಾನೆ.

ಉಜ್ಜಯಿನಿಗೆ ಪತ್ರಲೇಖೆ ಬಂದಾಗ ಚಂದ್ರಾಪೀಡನು “ಮಹಾಶ್ವೇತೆಗಂ ಪರಿಜನ ಕಾದಂಬರಿಗಂ ಕುಶಲಮೆ” ಎಂದು ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಅವಳ ಉತ್ತರ “ಎಲ್ಲರುಂ ಕುಶಲದಿನಿದರ್ಲದೆಂದುಂ ಪರಿಜನಂ ಬೆರೆಸು ನಿಮಗೆ ತನ್ನ ಪೊಡವಡಿಕೆಯಂ ಬಿನ್ನವಿಸಲ್ ಪೇಳ್ಳಟ್ಟಿದಳ್” ಎಂಬ ಸಂದೇಶವನ್ನು ತಲುಪಿಸುವಾಗಲೂ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಎದುರು ಇರಲಿ, ಇಲ್ಲದಿರಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ನಡುವಣ ಮಧುರವಾದ ಸೌಜನ್ಯಪೂರ್ಣವಾದ ನಡುವಳಿಕೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಗೌರವ ಕೊಟ್ಟು ಗೌರವ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬ ಉನ್ನತ ನಾಗರೀಕನ ಸುಸ್ಥಿತ ಮನಃಸ್ಥಿತಿ, ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ನಡುವಳಿಕೆಯ ಮನಃಸ್ಥಿತಿ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಮಹಾಶ್ವೇತೆ ಮತ್ತು ಕಾದಂಬರಿಯರ ಪುಣ್ಯ ಫಲದಿಂದ ಅವರಿಬ್ಬರ ಗಂಡಂದಿರ ಬಾಳು ಹಸನಾಗುತ್ತದೆ. ಗೆಳೆತನದ ಮಹತ್ವ ಮತ್ತು ಸಾಧ್ವಿಯರ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ತುಂಬಾ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಹೇಳಿ ಭಾರತೀಯ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಿಕೊಂಡು ಬರಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿರುವುದು ಹೆಮ್ಮೆಯ ಸಂಗತಿ. ಯೌವನಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಯುವಕರು ಹೇಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಚಂದ್ರಾಪೀಡ ವೈಶಂಪಾಯನ ಎರಡು ಪಾತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ಸಮಕಾಲೀನ ಮತ್ತು ಮುಂದಿನ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಅಮರ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅಮರ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಕಾದಂಬರಿಯು ಯಾವ ಕಾಲಕ್ಕೂ ತನ್ನ ಸಮಷ್ಟಿ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಕೃತಿಯಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಗ್ರಂಥ ಪರಾಮರ್ಶೆ

೧. ನಾಗವರ್ಮ ವಿರಚಿತ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾದಂಬರಿ -ಸಂ.

ಪಾ.ವೆ.ನಾರಾಯಣ ಶಾಸ್ತ್ರಿ

೨. ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾದಂಬರಿ -ಸಂ. ಟಿ.ಎಸ್.ವೆಂಕಣಯ್ಯ

೩. ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾದಂಬರಿ ತೌಲನಿಕ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕ ಅಧ್ಯಯನ-ಸಿ.ಪಿ.ಕೃಷ್ಣಕುಮಾರ

೪. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಗಾತಿ - ಕೀರ್ತಿನಾಥ ಕುರ್ತಕೋಟಿ

೫. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮೀಕ್ಷೆ - ಜಿ ಎಸ್ ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ

೬. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆ ೧ - ಸಿ. ವೀರಣ್ಣ

೭. ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ - ಎಚ್. ನಂಜೇಗೌಡ

೮. ಸಮಗ್ರ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂ - ೨- ಪ್ರ. ಸಂ.

೯. ಜಿ ಎಸ್ ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ

10. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ - ರಂ ಶ್ರೀ ಮುಗಳಿ